

Sygnatura akt IV Ka 112/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2018 roku

Sąd Okręgowy w Świdnicy w IV Wydziale Karnym Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący:	SSO Waldemar Majka
Protokolant:	Magdalena Telesz

przy udziale Małgorzaty Czajkowskiej Prokuratora Prokuratury Rejonowej del. do Okręgowej,

po rozpoznaniu w dniu 16 marca 2018 roku

sprawy E. S.

syna Z. i S.

urodzonego (...) we W.

oskarżonego z art. 300 § 2 kk

z oskarżenia posiłkowego U. S.

na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Rejonowego w Świdnicy

z dnia 20 listopada 2017 roku, sygnatura akt VI K 419/17

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sygnatura akt IV Ka 112/18

UZASADNIENIE

Prokurator Rejonowy w Bytomiu wniósł akt oskarżenia przeciwko E. S. oskarżając go o to, że:

17 maja 2015 r. w B. działając w celu udaremnienia wykonania wyroku Sądu Rejonowego w Trzebnicy z dnia 26 lutego 2015 roku sygn. akt III RC194/11 zagrożonego zajęciem majątku w postaci nieruchomości tj. lokalu położonego w B. przy ul. (...) dla którego Sąd Rejonowy w Bytomiu prowadzi Kw nr (...) sprzedał w/w nieruchomość za kwotę 5000 zł udaremniając tym samym możliwość zaspokojenia swojego wierzyciela U. S., tj. o czyn z art. 300 § 2 kk

Wyrokiem z dnia 20 listopada 2017 roku (sygnatura akt VI K 419/17) Sąd Rejonowy w Świdnicy:

I oskarżonego E. S. uniewinnił od popełnienia czynu opisanego w części wstępnej wyroku, tj. występku z art. 300 § 2 kk,

II na podstawie art. 632 § 1 kpk koszty procesu zaliczył na rachunek Skarbu Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł prokurator, zaskarżając wyrok w całości na niekorzyść oskarżonego E. S., zarzucając:

błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, a mających wpływ na treść orzeczenia, polegający na wyrażeniu poglądu, że dowody ujawnione na rozprawie i ustalone na ich podstawie okoliczności nie są wystarczające do uznania za udowodniony fakt popełnienia przez oskarżonego E. S. przestępstwa z art.300§2 kk, podczas gdy prawidłowa analiza zawartego w aktach materiału dowodowego to jest zeznań świadków, wyjaśnień oskarżonego i zawartej dokumentacji prowadzi do wniosku, iż oskarżony swoim zachowaniem dopuścił się popełnienia zarzucanego mu przestępstwa,

a podnosząc powyższy zarzut wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Świdnicy do ponownego rozpoznania.

Sąd okręgowy zważył:

kontrola instancyjna zaskarżonego wyroku zainicjowana apelacją prokuratora odniosła ten skutek, iż koniecznym stało się uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd I instancji.

Wyrokując sąd rejonowy uniewinnił oskarżonego E. S. od popełnienia zarzucanego mu czynu z art. 300§2 kk, a argumentując swoje stanowisko w pisemnych motywach wydanego wyroku sąd rejonowy zawarł m.in. wskazanie, iż nie ulega wątpliwości, że oskarżony w toku postępowania sądowego wszczętego przez U. S. o alimenty zbył nieruchomości, która była zagrożona zajęciem w postępowaniu egzekucyjnym. Wskazując na powyższe sąd rejonowy zauważa przy tym jednocześnie, iż dochodzona wierzytelność nie ma żadnego związku z prowadzeniem jakiejkolwiek działalności gospodarczej, co w ocenie sądu stanowi konieczny warunek zastosowania przepisu art.300§2 kk..

Czyniąc powyższe uwagi jak również podnosząc, iż podmiotem, który może odpowiadać za przestępstwo z art. 300§2 kk jest „dłużnik”, sąd I instancji zauważa także, iż na gruncie prawa karnego co do pojęcia „dłużnik” w orzecznictwie i doktrynie istnieje spór, który dotyczy także rozumienia pojęć „wierzyciel” i „obróć gospodarczy”, a także wpływu umieszczenia danego typu przestępstwa w odpowiednim rozdziale kodeksu karnego na interpretację przepisu, co rzutuje na określenie podmiotu przestępstwa opisanego w art. 300§2 kk. Przywołując w pisemnym uzasadnieniu wyroku przedstawione w doktrynie odnośnie tego przepisu stanowiska, sąd rejonowy stwierdził także, iż „lektura przytoczonych poglądów wskazuje na dalece idącą rozbieżność w rozumieniu pojęcia „dłużnik”, której legalnej definicji kodeks karny nie zawiera, zaś takie stanowisko ustawodawcy rzutuje na powstanie wielu skrajnych koncepcji odnośnie wskazanego podmiotu czynu zabronionego z art. 300§2 kk. Wskazując na powyższe sąd I instancji stwierdził nadto, iż „biorąc pod uwagę wszystkie stanowiska, sąd przyjmuje i podziela pogląd najbardziej korzystny dla oskarżonego, że podmiotem spornego czynu może być wyłącznie dłużnik prowadzący działalność gospodarczą. Jako argumentację wskazuje za R. Zawłockim (por. przedmiot ochrony przepisu art. 300§2 kk, ius fokus wrzesień 2013), że wszystkie przepisy rozdziału XXXVI KK, zatytułowanego „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”, w pierwszej kolejności udzielają karnoprawnej ochrony rodzajowemu dobru prawnemu w postaci zasad prawidłowego obrotu gospodarczego. W przypadku gdy określony czyn sprawcy nie narusza tego dobra prawnego nie dochodzi do naruszenia normy sankcjonowanej, przez co nie można zastosować normę sankcjonującą. Tytuły kolejnych rozdziałów Części szczególnej kodeksu karnego w ten właśnie sposób mają charakter normatywny. Dlatego też przeciwna interpretacja ma charakter niedozwolonej wykładni kontra legem”.

Odnosząc się do przedstawionej argumentacji wskazać należy, iż zgodnie z treścią art. 300§2 kk odpowiedzialności karnej podlega ten kto, w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, udaremnia lub uszczupla zaspokojenie swojego wierzyciela przez to, że usuwa, ukrywa, zbywa, darowuje, niszczy, rzeczywiście lub pozornie obciąża albo uszkadza składniki swojego majątku zajęte lub zagrożone zajęciem, bądź usuwa znaki zajęcia.

Analizując przedstawioną w uzasadnieniu wyroku argumentację zwrócić w tym miejscu należy uwagę, iż niewątpliwie w doktrynie jak i w orzecznictwie prezentowane są odmienne stanowiska w kwestii określenia rodzaju zobowiązań, którym przepis art. 300§2 kk przyznaje ochronę prawnokarną.

W powyższej kwestii wyrażony został pogląd, iż istotę zakazu karnego zawartego w przepisie art. 300 § 2 k.k. stanowi dobro prawne w postaci "obrotu gospodarczego" i to dobro określa zarazem przedmiot przestępczego ataku. Z kolei indywidualnym dobrem prawnym chronionym przez przepis art. 302 § 2 k.k. są majątkowe interesy wierzycieli ściśle powiązane ze zobowiązaniem w postaci wierzytelności powstałej w ramach obrotu gospodarczego. Taki zaś rezultat treściowej i funkcjonalnej analizy art. 302 § 2 k.k. w pełni uzasadnia twierdzenie, że odnosi się on wyłącznie do wierzytelności związanych z obrotem gospodarczym (tak Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 27 października 2011 roku II AKa 261/11) jak również stanowisko, iż należy sądzić, że i de lege lata - podobnie jak pod rządami przepisów ustawy o ochronie obrotu gospodarczego - istnieją dostateczne podstawy ku temu, aby bronić poglądu, że sprawcą tzw. przestępstw dłużniczych, a więc przestępstw określonych w art. 300 § 1-3, art. 301 § 1-3 oraz art. 302 § 1, może być jedynie profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego, a więc wyłącznie dłużnik prowadzący działalność gospodarczą (w toku niniejszych wywodów wyrażenia "podmiot prowadzący działalność gospodarczą" oraz "przedsiębiorca" używane są zamiennie i traktowane tak jak synonimy; należy jednak pamiętać, że nie zawsze przypisuje im się jednakowe znaczenia w języku prawnym albo języku prawniczym) (por. Zoll A. (red.), Barczak-Oplustil A., Bielski M., Bogdan G., Cwiąkański Z., Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., Majewski J., Raglewski J., Szewczyk M., Wróbel W. Kodeks karny. Część szczególna. Tom III. Komentarz do art. 278–363 System Informacji Prawnej Lex). W piśmiennictwie wyrażano prócz tego pogląd, iż przy obecnej lokalizacji art. 300 par. 2 k.k. penalizowany w nim typ przestępstwa udaremniania egzekucji nie obejmuje swoją ochroną wierzytelności niezwiązanych z obrotem gospodarczym (por. Kozaczek Marcin glosa Pr.Bankowe.2006.10.57 Glosa do uchwały SN z dnia 26 listopada 2003 r., I KZP 32/03 Teza nr 1 57192/1 System Informacji Prawnej Lex).

Powyższe stanowisko opiera się jednakże na założeniu „co powinien ustawodawca” kreując określone przepisy i „co zamierzał” lokalizując je w takim a nie innym miejscu regulacji karnoprawnej. Jednakże wykładnia systemowa nie może wyprzedzać wykładni literalnej przepisu i pomijać zasadę racjonalności ustawodawcy w aspekcie historycznej wykładni przepisów regulujących tę samą materię odnosząc się do tożsamego zakresu ustawowych znamion czynu zabronionego.

Zaznaczenia wymaga bowiem fakt, iż zaprezentowane zostały w powyższej kwestii również zdania odmienne, a mianowicie, iż użyte w art. 300 § 2 kk określenie „orzeczenia sądu lub innego organu państwowego” nie jest ograniczone tylko do orzeczeń dotyczących wierzytelności wynikających ze stosunku prawnego, którego jedną ze stron jest podmiot obrotu gospodarczego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26.11.2003 roku, I KZP 32/03 por. także Andrzej Marek Kodeks Karny Komentarz 2010). W doktrynie wyrażane jest m.in. zapatrywanie, iż wydaje się, że trafny jest pogląd SN, iż: "użyte w art. 300§2 określenie "orzeczenia sądu lub innego organu państwowego" nie jest ograniczone tylko do orzeczeń dotyczących wierzytelności wynikających ze stosunku prawnego, którego jedną ze stron jest podmiot obrotu gospodarczego" (uchwała SN z dnia 26 listopada 2003r., I KZP 32/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 3). Przeciwno takiej interpretacji przemawia umiejscowienie przepisu w rozdziale dotyczącym przestępstw gospodarczych. Warto wszakże zauważyć, co słusznie podkreśla SN w uzasadnieniu do cytowanej uchwały, że przepis art. 300§2 zastąpił trzy poprzednio obowiązujące przepisy. Pierwszym z nich był art. 258 kk z 1969r., penalizujący udaremnianie wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego, polegające na usuwaniu, ukrywaniu, zbywaniu, obciążaniu lub uszkodzaniu mienia zajętego lub zagrożonego zajęciem. Drugim był art. 6§2 ustawy z dnia 12 października 1994r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615), zawierający uregulowanie niemal identyczne z obecnym art. 300§2 kk, z tą różnicą, że orzeczenie, którego wykonanie sprawca udaremnia, winno być związane z działalnością gospodarczą, wreszcie art. 6§3 tejże ustawy, zawierający typ kwalifikowany czynu z art. 6§2 (wyrządzenie szkody wielu wierzycielom). Wydaje się trafna interpretacja, że przedmiotem ochrony w art. 300§2 jest nie tylko obrót gospodarczy, lecz także powaga orzeczeń sądowych, a co za tym idzie - brak jest racji, by określenie "orzeczenie sądu" ograniczać do orzeczeń dotyczących działalności gospodarczej, tym bardziej że kodeks karny z 1997r. nie zawiera w rozdziale XXX

("Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości") odpowiednika art. 258 kk z 1969r. Konstatując powyższe, należy przyjąć, że czyn z §2 jest przestępstwem indywidualnym właściwym. Popelnić je może tylko dłużnik, jednak - w odróżnieniu od czynu zabronionego przez §1 - nie musi być to dłużnik prowadzący działalność gospodarczą. Podobnie zresztą i wierzyciel nie musi takiej działalności prowadzić (por. Mozgawa M. (red.), Budyn-Kulik M., Kozłowska - Kalisz P., Kulik M. Kodeks karny. Komentarz System Informacji Prawnej Lex). Jak wskazuje się ponadto w piśmiennictwie w jakimkolwiek fragmencie składającym się na opis czynu z art. 300§2 kk nie znajdujemy wprowadzonego przez ustawodawcę sformułowania pozwalającego postawić tezę o ograniczeniu go wyłącznie do ochrony orzeczeń związanych z działalnością gospodarczą (Kukuła Zygmunt glosa Palestra.2014.7-8.168 Glosa do wyroku s. apel. z dnia 27 października 2011 r., II Aka 261/11 Teza nr 1 203205/1 System Informacji Prawnej Lex).

Analizując prezentowane w orzecznictwie oraz doktrynie i piśmiennictwie stanowiska jak również opinie glosatorów, za trafne uznać należy zapatrywania, iż wskazany przepis tj. art. 300§2 kk udziela ochrony również wierzytelnościom niezwiązanym z obrotem gospodarczym. Zwrócić w tym miejscu należy uwagę, iż istotne argumenty przemawiające za zasadnością takiego stanowiska zaprezentowane zostały m.in. w przywołanej już powyżej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 roku I KZP 32/03 a także w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 roku sygn. akt I KZP 22/12 jak również w niektórych prezentowanych w doktrynie i piśmiennictwie stanowiskach m.in. w glosie Oktawii Górniok do uchwały SN z dnia 26 listopada 2003 roku.

Warto w tym miejscu raz jeszcze zauważyć, iż w uchwale z dnia 26 listopada 2003 roku sygn. I KZP 32/03 Sąd Najwyższy wskazał, iż użyte w art. 300§2 kk określenie „orzeczenia sądu lub innego organu państwowego” nie jest ograniczone tylko do orzeczeń dotyczących wierzytelności wynikających ze stosunku prawnego, którego jedną ze stron jest podmiot obrotu gospodarczego, co w istocie wynika z samego brzmienia przepisu podmiotowo statuującego przestępstwo powszechne .

W uzasadnieniu wydanego orzeczenia trafnie zwrócono uwagę, iż przepis art. 300§2 kk wskazuje, że ustawodawca ograniczył krąg podmiotów przestępstwa stypizowanego w tym przepisie do dłużników działających na szkodę "swojego wierzyciela". Jak zauważył Sąd Najwyższy, brzmienie interpretowanego przepisu nie daje natomiast podstaw do przyjęcia, że zakres kryminalizacji opisanych w nim zachowań ograniczony został do udaremniania, bądź uszczuplania zaspokojenia wierzytelności tylko pewnego rodzaju - a to powstałych w obrocie gospodarczym. Zważyć ponadto należy, iż samo umieszczenie przepisu art. 300§2 kk w rozdziale "Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu" nie przesądza, że przedmiotem ochrony jest wyłącznie bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Podzielić należy wyrażone w uzasadnieniu wskazanej uchwały stanowisko, iż przepis art. 306 kk (zamieszczony w tym samym Rozdziale to jest w Rozdziale "Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu") dotyczy także działań w nim opisanych, niezwiązanym z obrotem gospodarczym. Jak zauważył Sąd Najwyższy podobnie należy przyjąć, że jakkolwiek obrót gospodarczy stanowi podstawowy przedmiot ochrony przepisu art. 300§2 kk (co spowodowało zamieszczenie go w Rozdziale XXXVI Kodeksu karnego), to jednak nie ogranicza się tylko do niego. Nie można nadto nie zauważyć, a na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy i co eksponowano już mpowyżej, iż przepis art. 300§2 kk zastąpił trzy poprzednio obowiązujące przepisy, a to: art. 258 kk z 1969 r. "Kto w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego usuwa, ukrywa, zbywa lub obciąża albo uszkadza mienie zajęte lub zagrożone zajęciem", zamieszczony w Rozdziale XXXIII "Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości" oraz zawarte w ustawie z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz.U. Nr 126 poz. 615): art. 6§2 "Kto w celu udaremnienia wykonania, związanego z działalnością gospodarczą, orzeczenia sądu lub innego organu państwowego dopuszcza się czynu określonego w § 1 w stosunku do mienia zajętego lub zagrożonego zajęciem" oraz art. 6§3 "Jeżeli czynem określonym w § 1 lub 2 wyrządzona została szkoda wielu wierzycielom". Wskazując na powyższe Sąd Najwyższy zauważył, iż omawiane rozbieżności w doktrynie powstały przy wykładni art. 6§1-3 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego. Porównanie brzmienia przepisu art. 6§2 tej ustawy i jego odpowiednika – art. 300§2 kk wskazuje na bardzo istotną różnicę. W art. 300§2 kk nie ma ograniczenia do orzeczeń "związanych z działalnością gospodarczą". Pominięcie tego zwrotu stanowi istotną wskazówkę, że przepis ten zastępuje nie tylko art. 6§2 ustawy, ale także art. 258 kk z 1969 r., i w związku z tym jego stosowanie nie jest ograniczone tylko do wierzytelności związanych z obrotem gospodarczym. Daje to też podstawę

do przyjęcia, iż poglądy ograniczające stosowanie art. 6§2 ustawy o obrocie gospodarczym (oczywiste wobec jego wyraźnego brzmienia) nie są już aktualne w odniesieniu do art. 300§2 kk.

Zasadnym pozostaje dodatkowo w tym miejscu wskazanie, iż w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r. sygn. I KZP 22/12 stwierdzono, że przepis art. 300§2 kk udziela ochrony również wierzytelnościom niezwiązanym z obrotem gospodarczym, w tym wynikającym z zobowiązań podatkowych. W uzasadnieniu powyższej uchwały Sąd Najwyższy powołał, za taką interpretacją przepisu wykładnię historyczną, językową oraz systemową, powołując się także na art. 64 ust. 2 Konstytucji RP.

Zauważyć w tym miejscu należy, iż z pisemnych motywów wydanego w niniejszej sprawie wyroku nie wynika aby przedstawione powyżej argumenty zostały poddane przez sąd rejonowy wnikliwej, rzeczowej i dogłębnej analizie, bowiem wykładnia obowiązującego przepisu art.300 kk w aspekcie powyżej przedstawionej argumentacji daje podstawy do rozważenia odpowiedzialności karnej oskarżonego w ramach zarzuconego mu czynu.

Z tych też wszystkich względów orzeczono jak w wyroku (art.437§2 kpk).